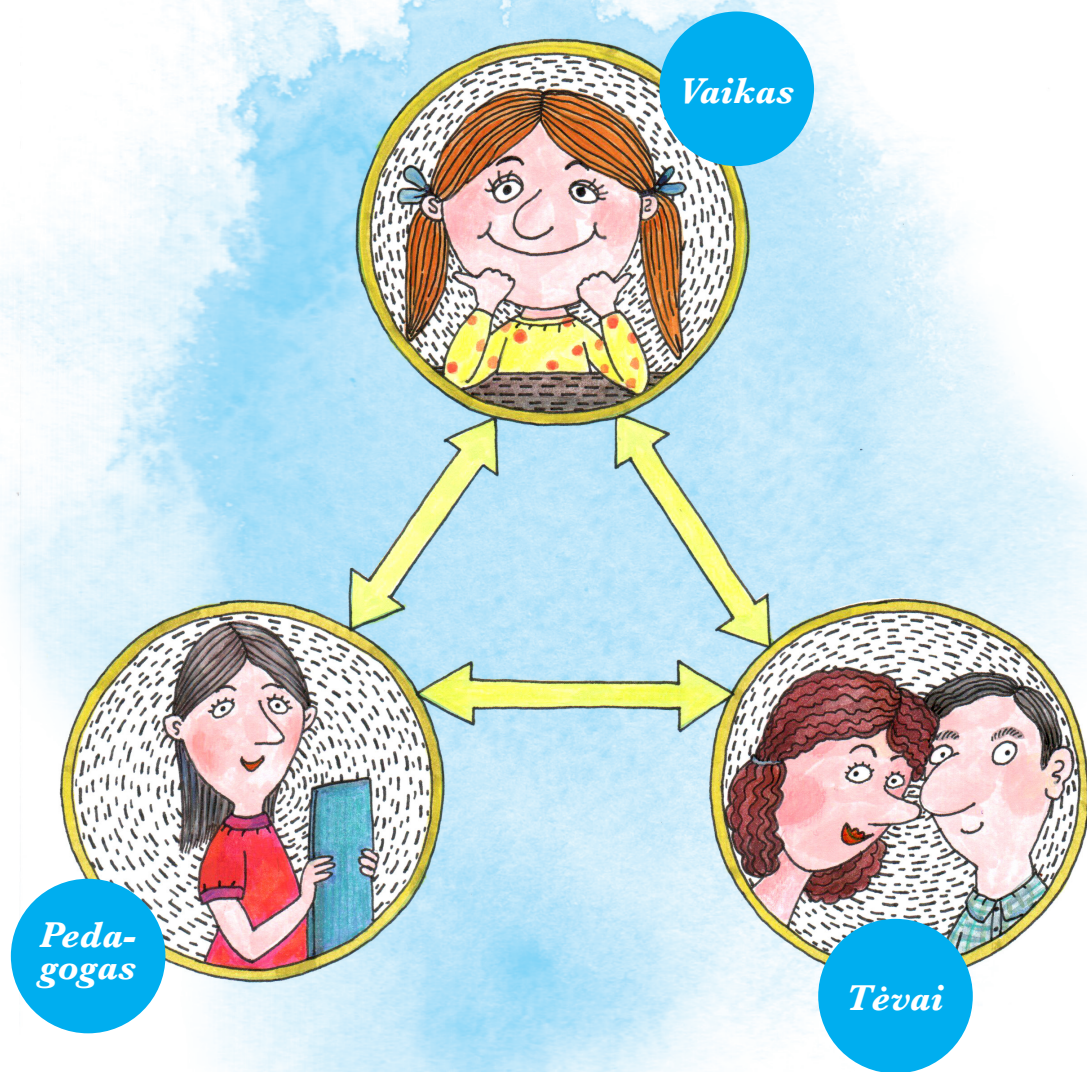

LIETUVOS RESPUBLIKOS ŠVIETIMO IR MOKSLO MINISTERIJA

antroji PATARIMAI
KALBA TĖVELIAMS
ankstyvajame amžiuje

Lietuvos tautinių mažumų vaikų darželiuose vaikai turi galimybę mokytis ir gimtosios kalbos, ir lietuvių valstybinės kalbos. Lietuvos Respublikos švietimo įstatyme numatyta, kad tautinių mažumų vaikų darželiuose ir mokyklose priešmokyklinio ugdymo etape lietuvių kalbos ugdymui skiriama ne mažiau kaip 4 val. per savaitę.

Tėvėlių dalyvavimas vaikų kalbinio ugdymo procese yra itin svarbus – vaikai lengviau ir geriau išmoks lietuvių kalbos, jei tėveliai jiems padės. Kviečiame tėvėlius nuolat bendrauti su darželio pedagogais ir tartis, kaip paskatinti vaikus domėtis lietuvių kalba ir ką daryti, kad lietuvių kalbos mokymasis būtų sėkmingas ir džiaugsmingas.

Tikimės, kad čia pateikta informacija bus naudinga tėvams, kurių vaikai (3–6 m.) dalyvauja ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo programose.

I Kodėl svarbus tėvų ir pedagogų bendradarbiavimas

- Jūs esate svarbiausi pedagogų partneriai ir vaiko pagalbininkai. Tik bendradarbiaudami galime tikėtis, kad vaikai noriai mokysis lietuvių kalbos. Jūs geriausiai pažįstate savo vaikus, žinote, ką jie mėgsta veikti, kuo džiaugiasi, tad papasakokite darželio auklėtojais, kuo Jūsų vaikas domisi, kas jam sekasi, o kur reikia daugiau pastangų. Tai padės geriau suprasti vaiko elgesį, charakterį ir atitinkamai jam padėti. Kalbėdamiesi su auklėtoja, pasidomėkite, kaip vaikui sekasi darželyje, aptarkite, ką būtų galima veikti namuose, kokius žaidimus žaisti, kad stiprėtų vaiko lietuvių kalbos gebėjimai.
- Pedagogai vertina Jūsų nuomonę ir siūlymus. Nesidrovėkite kalbėtis, jei turite nuogastavimų. Nedvejodami sakykite, kas neramina, klauskite, kas rūpi. Atviri pokalbiai gali ne tik padėti išspręsti problemas, bet ir užkirsti joms kelią. O jei norite pasidžiaugti bendra sėkme ar turite teigiamų pastabų ir komentarų, pasidalinkite savo nuomone – pedagogams svarbu žinoti, kad jie dirba teisinga linkme ir jų pastangos nenuveina veltui.
- Vaikams svarbu jausti, kad jų tėvai ir pedagogai bendrauja ir sutaria. Tuomet jie jaučiasi saugūs, būna nuoširdūs, atviri, pasitikintys. Saugioje psichologinėje atmosferoje vaikams geriau seksis pažinti naujus dalykus.

II Kaip vaikai mokosi kalbų

Vaikai mokosi kitaip nei suaugusieji

- Kalbų mokymasis iš dalies priklauso nuo asmens amžiaus. Suaugusieji dažniausiai mokosi sąmoningai, jie analizuoja gramatines konstrukcijas, nori suprasti kiekvieną žodį, stengiasi kalbėti taisyklingai, jaudinasi dėl klaidų ir pan.
- Maži vaikai kalbas įsisavina natūraliai, natūraliai. Kaip ir gimtąją, taip ir kitas aplinkoje girdimas kalbas jie priima kaip savo aplinkos dalį. Vaikai yra imlūs ir gali išmokti antros kalbos be didelių pastangų, ypač jei gyvena toje kalbinėje aplinkoje.
- Skirtingai nei suaugusieji ar paaugliai, vaikai gali tiksliai imituoti kitos kalbos tarimą, lengvai įsiminti žodžius bei gramatines struktūras. Maži vaikai mokosi kalbų daug greičiau nei suaugusieji.

Kalbos įsisavinimo etapai

- Antrosios kalbos maži vaikai išmoksta panašiai kaip ir gimtosios. Iš pradžių vyrauja „tylusis“ suvokimas, kai vaikai klausosi, girdi ir supranta, ką kalba suaugusieji, tačiau patys dar nekalba, o bendrauja daugiausia judesiais, gestais, veido išraiška.

- Vėliau vaikai pradeda tarti atskirus žodžius, trumpas frazes, kurias girdi iš suaugusiųjų ir kurias lengvai įsimena (pvz., *Labas, kaip gyvenai? Ačiū, gerai.*) Palaipsniui jie pradeda patys kurti rišlius pasakymus ir laisvai reikšti savo mintis antrąja kalba.
- Vaikai supranta daug daugiau, nei gali pasakyti. Net jei ir nesupranta kiekvieno žodžio reikšmės, jie lengvai suvokia pasakymo prasmę iš konteksto.

Kuo anksčiau, tuo geriau

- Mišrioje šeimoje, kuriose tėveliai kalba skirtingomis kalbomis, vaikai sėkmingai įsisavina dvi kalbas nuo pat gimimo, nes girdi jas namuose. Vienakalbėse tautinių mažumų šeimose, kuriose tėveliai kalba ta pačia kalba, vaikai gimtąją kalbą įsisavina namuose, o antrosios (lietuvių valstybinės) mokosi darželyje. Rekomenduojama antrosios kalbos mokytis kuo anksčiau, nebūtina laukti, kol susiformuos pirmosios kalbos įgūdžiai.
- Kuo anksčiau vaikai pradeda mokytis kitų kalbų, tuo lengviau jas įsisavina, nes turi gimtą polinkį išmokti kalbą ir be didelių pa-

stangų natūraliai taiko įvairius mokymosi būdus. Vėliau šis įgimtas gebėjimas silpsta. Jei vaikai ankstyvajame amžiuje mokosi antros (valstybinės) kalbos, tai vėliau jiems bus lengviau išmokti ir kitų (užsienio) kalbų, nes jie taikys tuos pačius, natūralius kalbos mokymosi būdus.

Jeį pasitaiko klaidų

- Kalbėdami gimtąją ar kita kalba, vaikai dažnai sukuria naujų, kalboje nesančių žodžių ar gramatinių formų (pvz., *žmogai, atgesink šviesą*). Klaidos yra natūrali kalbos mokymosi proceso dalis. Vėliau, girdėdami taisyklingas žodžių formas, vaikai jas išmoksta.
- Suaugusiems patartina reaguoti į vaiko kalbos klaidas natūraliai – perfrazuoti pasakymą ir ištariant taisyklingai (pvz., jei vaikas pasako *Aš šiandien atsistojau 7 valandą*, galime reaguoti ištarti teisingą žodį – *Oi, kaip anksti tu atsikėlei*). Nereikėtų pabrėžti, kad vaikas pasakė žodį ar frazę neteisingai – tai jį nuliūdins, susilpnins norą mokytis kalbos toliau.

Galimi sunkumai

- Vaikai iš tautinių mažumų šeimų, kur tėvai kalba viena gimtąja kalba, gali patirti tam tikrų sunkumų, kai susiduria su antrąja kalba ir pradeda jos mokytis darželyje. Vaikai norėtų antrąją kalbą reikšti mintis taip pat laisvai, kaip ir gimtąją,

tačiau jiems nepavyksta. Todėl jie drovisi kalbėti antrąja kalba arba kurį laiką mažiau kalba abiem kalbom. Vaikui augant ir nuosekliai mokantis, šių problemų nelieka.

- Vaikams, turintiems kalbos sutrikimų, suteikiama logopedo pagalba. Logopedinės pratybos gali vykti abiem kalbom, kurių vaikas mokosi, tačiau naudingesnė logopedinė pagalba yra vaiko gimtąja kalba. Suformuoti taisyklingo tarimo įgūdžiai gimtąja kalba vėliau perkeliama ir į antrąją kalbą.

Kalbų painiojimas

- Mišrioje šeimoje, kur tėvai vartoja skirtingas kalbas, vaikas arba pasirenka, kokia kalba kalbėti su kiekvienu iš tėvų, arba su abiem tėvais kalba abiem kalbom. Tėvai neturėtų nerimauti, kad vaikas viename sakinyje pavartoja dviejų kalbų žodžius. Kalbų painiojimas dvikalbėje šeimoje yra natūralus ir neišvengiamas dalykas.
- Vaikai vartoja dviejų kalbų žodžius dėl įvairių priežasčių, pvz., jei nežino vienos kalbos konkretaus žodžio, tuomet pavartoja kitos kalbos atitikmenį; kai bendrauja su dviem skirtingomis kalbomis kalbančiais asmenimis, gali specialiai vartoti abiejų kalbų žodžius; kai nori parodyti, pvz., draugams, kad moka kelias kalbas.

Kokia kalba kalbėti su vaiku

- Tėvai su vaikais turėtų kalbėti tokia kalba, kokią jie geriausiai moka, kokia jiems priimtinausia. Namų kalba stiprina šeimos dvasią, o vaikams yra itin svarbu augti saugioje šeimos aplinkoje. Gerai mokėdami gimtąją kalbą, vaikai geriau išmoks ir antrąją kalbą.
- Mišrioje šeimoje tėvai turėtų kalbėti su vaiku savo gimtąja kalba, net jei vaikas atsako ir kita kalba.
- Vaikui pradėjus mokytis antrosios kalbos, svarbu išsaugoti gimtąją kalbą. Jei artimieji vienodai vertins ir gimtąją, ir lietuvių valstybinę kalbą, tuomet vaikas susiformuos teigiamas nuostatos, noriai mokysis abiejų kalbų ir vartos jas tinkamai pagal poreikį ir situaciją.

III Kaip vaikai mokosi antrosios kalbos darželyje

Ko mokomės

- Savo aplinkoje vaikai pirmiausia susiduria su sakytine kalba. Sakytinę lietuvių kalbą jie girdi įvairiose situacijose – per televiziją, radiją, kieme, gatvėje, parduotuvėje ir pan. Darželyje vaikai taip pat mokosi sakytinės kalbos – klausytis (suprasti, kas kalbama) ir kalbėti.
- Vaikai tautinių mažumų darželyje skatinami domėtis lietuvių kalbos abėcėlės raidėmis, jas atpažinti, bandyti perskaityti trupus, jiems reikšmingus žodžius, pvz., savo vardą ar miesto pavadinimą, perrašyti juos didžiosiomis raidėmis.
- Vaikai mokosi suprasti kai kalbama lietuviškai ir kalbėti lietuviškai apie tokius dalykus, kuriuos jie jau suvokia ir išmano gimtąja kalba, pvz., kokius žaislus turi, ką veikia kasdieną, ką mėgsta valgyti. Sąvokos jiems jau pažįstamos, jie tik mokosi įvardyti pažįstamus dalykus kitos kalbos žodžiais.
- Darželiuose dirbantys pedagogai orientuojasi į „Išmokymų planą vaikų pasiekimų aprašą“, kuriame numatyti orientaciniai vaikų pasiekimai įvairiose ugdymo srityse pagal įvairius amžiaus tarpsnius. Aprašą rasite internete:

www.smm.lt/uploads/documents/Pedagogams/ikimok_pasiekimu_aprasas.pdf

- Paskutiniaisiais darželio lankymo metais vaikų ugdymas organizuojamas vadovaujantis „Priešmokyklinio ugdymo bendrąja programa“, kurioje svarbus vaidmuo yra skiriamas vaiko pasirengimui mokytis mokykloje. Programą rasite internete adresu: [www.smm.lt/uploads/documents/Prie%C5%A1mokyklinio%20ugdymo%20bendroji%20programa\(3\).pdf](http://www.smm.lt/uploads/documents/Prie%C5%A1mokyklinio%20ugdymo%20bendroji%20programa(3).pdf)

Kaip mokomės

- Lietuvių kalbos, kaip ir kitų dalykų, vaikai lengviausiai išmoksta žaisdami. Žaidimas yra jūgyvenimo dalis, įdomi ir prasminga veikla. Darželyje vaikai mokosi lietuvių kalbos atlikdami įvairias žaidybines veiklas – liesdami ir dėliodami daiktus, judėdami ir lenktyniaudami, dainuodami, šokdami, vaidindami ir pan.
- Vaikai yra smalsūs, domisi naujais dalykais, nuolat tyrinėja savo aplinką. Lietuvių kalbos žaidimai taip pat įtraukia vaikus į pažinimo veiklas. Pedagogai stengiasi sudominti vaikus žaidimo turiniu, o žaisdami vaikai kalba ietuviškai, atlikdami tai, kas jiems įdomu, kas patinka. Tokiose žaidybinėse situacijose, kai vaikai susikoncentruoja į veiklos esmę ir turinį, lietuvių kalbą jiems lengva suprasti ir įsisavinti.
- Darželio pedagogai su vaikais kalba natūraliai, panašiai kaip vaikų tėvai namuose kalba gimtąja kalba – klausia, aiškina, prašo atlikti kokius nors veiksmus, komentuoja situaciją, įvardija ir apibūdina daiktus ir pan. Bendraudami su pedagogais vaikai gali kalbėti kokia nori kalba – gimtąja arba lietuvių.
- Pedagogai siekia, kad vaikai suprastų jų klausimus ir aiškinimus lietuviškai. Tuo tikslu jie naudoja daug – paveikslėlių, daiktų, pasitelkia judesius, gestus, mimiką. Tai padeda sukurti tikroviškas situacijas ir palengvina lietuvių kalbos supratimą.

- Vaikai džiaugiasi ir didžiuojasi, kai ko nors naujo išmoksta. Pedagogai visokeriopai skatina vaikų savarankiškumą ir norą mokytis naujų dalykų, palaipsniui pateikdami vis sudėtingesnes užduotis ir aukštesnius gebėjimus ugdančias veiklas. Vaikai nuolat pagiriami, rezultatais džiaugiasi visi grupės draugai. Palanki atmosfera, teigiama nuotaika, psichologiškai saugi aplinka sukuria tinkamas sąlygas vaiko gerai savijautai ir sėkmingam ugdymuisi.

IV Kaip mokytis kalbos šeimoje

Mokykitės namuose – visi kartu

- Jeigu Jūsų lietuvių kalbos žinios ir gebėjimai nėra puikūs, mokykitės kartu su vaiku. Grįžę iš darželio, aptarkite su vaiku, ką veikė, kaip sekėsi, kas patiko, ką naujo išmoko pasakyti lietuviškai. Jei mokėsi dainelės ar eilėrašuko, paprašykite padainuoti ar padeklamuoti. Vaikai noriai pamokys namiškius to, kas jiems patiko ir ko jie patys išmoko.
- Jei turite kompiuterį, pažaiskite lietuviškų edukacinių internetinių žaidimų. Žaisdami ne tik girdėsite taisyklingą lietuvių kalbą, bet ir sužinosite naujų dalykų, patirsite teigiamų emocijų. Pasidomėkite, kokie mokomieji žaidimai tinka Jūsų vaiko amžiui, o darželio pedagogai jums patars. Išbandykite linksmąją kalbinio ugdymo priemonę „Frepų“, kurią rasite adresu: http://www.frepy.eu/part_lt.html
- Žaiskite kalbinius žaidimus įvairiose kasdienėse situacijose. Įvardykite, kas yra šaldytuve, ant stalo, vonios kambaryje, miegamajame, rūbų spintoje, kuprinėje ir pan. Surenkite varžybas – kas pasakys daugiau žodžių iš kokios nors raidės. Klijuokite spalvotus lapelius ant daiktų, kurie prasideda tam tikra raide

(pvz., *lova, lėkštė, laiptai*). Ieškokite panašių žodžių lietuvių kalboje ir kitose kalbose (pvz., *knyga, stalas, lempa*).

- Apsilankykite bibliotekoje ar knygyne. Jei galite skaityti lietuviškai, pasirinkite tokias istorijas ar pasakas, kurios vaikui jau pažįstamos gimtąja kalba, tad jam bus nesunku suprasti siužetą. Jei negalite laisvai skaityti lietuviškai, rinkitės paveikslėlių knygeles, kurias vaikas galėtų vartyti ir pats įvardyti, ką mato paveikslėliuose – arba gimtąja, arba lietuvių kalba. Iliustruotų knygelių vartymas lavina vaikų vaizduotę, pratina prie rašytinio žodžio ir knygų pasaulio.
- Televizijos laidų vaikams nėra daug, tačiau jos gali būti itin naudingos – vaikai ne tik klausysis lietuvių kalbos, bet ir įgis naujų žinių ar lavins kūrybinius gebėjimus. Žiūrėdami pažintines laidas, vaikai susidomės pateikiamu įdomiu turiniu ir vaizdingomis iliustracijomis, o stebėdami mažųjų talentų pasirodymus, lavins estetinį suvokimą.
- Įvairūs televizijos kanalai transliuoja animacinius filmukus vaikams lietuvių kalba. Paskatinkite vaikus žiūrėti jų mėgstamus filmukus, ypač tokius, kurie jau matyti gimtąja kalba,

tad vaikams bus nesunku suprasti personažų pokalbius lietuviškai. Filmukai itin naudingi todėl, kad kalbą lydi vaizdas, tuomet nežinomus lietuviškus žodžius rašykime lengvai suprasti iš konteksto ir natūraliai įsisavinti.

- „YouTube“ portale gausu vaizdo ir garso įrašų lietuvių kalba – animacinių filmukų, iliustruotų pasakų, istorijų, eilėraščių, dainelių. Pasitarkite su pedagogais, kurie iš jų tinkamiausi.

Išnaudokite visas galimybes

- Jei mėgstate kartu apsipirkti, paraginkite vaiką pavadinti perkamus produktus lietuviškai – ypač tuos, kuriuos vaikas pasirenka, pvz., mėgstamą maistą ar žaisliukus.
- Vasarą žaisdami kieme, įvardykite judriųjų žaidimų, sporto šakų pavadinimus (*kvadratas, futbolas, krepšinis, kamuolys*), o žiemą išmokite su žiemos žaidimais susijusių žodžių (*sniegas, sniegė, rogutės, slidės*). Jei auginate gėles, lengvai įsiminsite gėlių pavadinimus (*tulpė, kardelis*), o jei žiemą lesinate paukštelius, pažinsite įvairias jų rūšis (*žvirblis, zylė*).
- Pasivaikščiokite parke, miške ar pievoje išnaudokite smagiems kalbiniams žaidimams: vasarą skindami lauko gėles pievoje įvardykite jų spalvas įvairiomis kalbomis; rudenį rinkdami kaštonus ar giles, skaičiuokite lietuviškai; o kalbėtis apie orus ir gamtos reiškinius bus įdomu visais metų laikais.

- Bendraukite su kaimynais, dalyvaukite šeimoms skirtuose sportiniuose, kultūriniuose, edukaciniuose renginiuose – Jūsų vaikai susipažins ir susidraugaus su lietuviškai kalbančiais bendraamžiais, dalyvaus konkursuose, varžybose ar kitose smagiose veiklose ir tuo pačiu praturs savo lietuvių kalbą, įgis daugiau pasitikėjimo.
- Jei turite galimybę, eikite į teatrą ar kiną. Žiūrėdami spektaklius ar filmus vaikams, ne tik girdėsite lietuvių kalbą, bet ir patirsite daugybę emocijų bei smagiai praleisite laiką.
- Svarbiausia – pagirkite vaiko pastangas kalbėti lietuviškai, pasidžiaukite sėkme ir pažanga. Vaikai didžiuojasi, kad supranta ne tik gimtąją, bet ir lietuvių kalbą, kad gali bendrauti su įvairiomis kalbomis kalbančiais žmonėmis. Tai skatina vaikus domėtis kalbomis ir padeda suvokti, kad kalbų mokėjimas yra vertybė.

